

IJTIMOIIY FANLAR VA SUN'IY INTELLEKT INTEGRATSIYASI

Aliyeva Shoiri Ruzibanovna

Toshkent amaliy fanlar universiteti, "Taix va Ijtimoiy fanlar" kafedrası v.b. dosent

Annotatsiya: Mazkur maqolada ijtimoiy fanlar va sun'iy intellekt integratsiyasining nazariy va amaliy jihatları tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt texnologiyalarining ijtimoiy fanlar ta'limidagi o'rni, ularning o'quv jarayonini optimallashtirish, tahliliy fikrlashni rivojlantirish va murakkab ijtimoiy muammolarni hal etishdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada sun'iy intellektdan foydalanish bilan bog'liq axloqiy muammolar, jumladan, ma'lumotlar maxfiyligi, algoritmik xolislik va ijtimoiy mas'uliyat masalalari yoritiladi. Ijtimoiy fanlar va sun'iy intellekt integratsiyasi samarali bo'lishi uchun interdisiplinar yondashuv, raqamli kompetensiyalar va etik tamoyillarni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, ijtimoiy fanlar, integratsiya, ta'lim, raqamli transformatsiya, etik muammolar, interdisiplinar yondashuv, SI savodxonligi

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты интеграции социальных наук и искусственного интеллекта. Особое внимание уделяется роли технологий ИИ в развитии образовательного процесса, повышении качества анализа социальных явлений и формировании критического мышления. Анализируются возможности применения ИИ в социальных науках, включая обработку больших данных и моделирование социальных процессов. Также раскрываются ключевые этические проблемы, связанные с использованием ИИ, такие как защита персональных данных, алгоритмическая предвзятость и социальная ответственность. Сделан вывод о том, что эффективная интеграция искусственного интеллекта и социальных наук требует междисциплинарного подхода, развития цифровых компетенций и внедрения этических стандартов.

Ключевые слова: искусственный интеллект, социальные науки, интеграция, образование, цифровизация, этика ИИ, междисциплинарность, цифровая грамотность

Abstract: This article examines the theoretical and practical aspects of integrating social sciences with artificial intelligence. It explores the role of AI technologies in enhancing educational processes, improving the analysis of social phenomena, and fostering critical thinking skills. The study highlights the potential of AI in social sciences, including big data analysis and modeling of social processes. It also addresses key ethical challenges such as data privacy, algorithmic bias, and social responsibility. The findings suggest that effective integration of artificial intelligence and social

sciences requires an interdisciplinary approach, the development of digital competencies, and the implementation of ethical standards.

Keywords: artificial intelligence, social sciences, integration, education, digital transformation, AI ethics, interdisciplinarity, digital literacy

KIRISH

Globalashuv va raqamli transformatsiya sharoitida inson kapitali sifatini yuksaltirish, xususan, yoshlarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish jamiyat taraqqiyotining muhim determinantlaridan biri hisoblanadi. Yangi O'zbekiston sharoitida yoshlarni zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega, raqamli muhitga moslashgan shaxslar sifatida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda [1].

Bugungi kunda sun'iy intellekt (AI) texnologiyalarining jadal rivojlanishi ijtimoiy fanlar sohasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Sun'iy intellekt (AI) nafaqat texnik sohalarda, balki sotsiologiya, pedagogika, siyosatshunoslik va tilshunoslik kabi ijtimoiy-gumanitar yo'nalishlarda ham keng qo'llanilmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt AI ijtimoiy jarayonlarni tahlil qilish, ma'lumotlarni qayta ishlash va ta'lim sifatini oshirishda samarali vosita hisoblanadi.[3]

Ayniqsa, ta'lim tizimida sun'iy intellekt AI asosidagi texnologiyalar individual yondashuvni kuchaytirib, talabalar bilimni chuqurlashtirish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, sun'iy intellekt AI ijtimoiy fanlar metodologiyasini ham o'zgartirib, yangi tadqiqot usullarini shakllantirmoqda.[5]

Ijtimoiy fanlar va sun'iy intellekt integratsiyasining nazariy asoslari, amaliy qo'llanilishi va uning ta'lim jarayoniga ta'sirini tahlil qilishdan iborat.

METODOLOGIYA

Maqolani yozishda quyidagi usullardan foydalanildi:

Adabiyotlar tahlili – ijtimoiy fanlar va sun'iy intellekt bo'yicha zamonaviy ilmiy manbalar o'rganildi. Taqdimiy tahlil – sun'iy intellekt texnologiyalarining ijtimoiy fanlardagi o'rni tahlil qilindi. Qiyosiy yondashuv – an'anaviy va sun'iy intellekt asosidagi ta'lim usullari solishtirildi

Maqola uchun asosiy manbalar sifatida xalqaro ilmiy maqolalar, jumladan, ijtimoiy fanlar va ta'limda sun'iy intellekt qo'llanilishiga bag'ishlangan ishlar tanlab olindi.

NATIJALAR

quyidagilarni ko'rsatdi:

1. Ta'lim samaradorligi oshadi. Sun'iy intellekt asosidagi platformalar (chatbotlar, adaptiv tizimlar) talabalarning individual xususiyatlariga moslashib, bilimni samaraliroq o'zlashtirishga yordam beradi.

2. Ma'lumotlarni tahlil qilish imkoniyati kengayadi, bu sun'iy intellekt katta hajmdagi ijtimoiy ma'lumotlarni tezkor tahlil qilib, ijtimoiy jarayonlar haqida aniq xulosalar chiqarish imkonini beradi.

3. Til va kommunikatsiya ko'nikmalari rivojlanadi demak, tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) texnologiyalari orqali til o'rganish jarayoni interaktiv va samarali bo'ladi.

4. Yangi metodologiyalar shakllanadi, sun'iy intellekt ijtimoiy fanlarda raqamli tadqiqot usullarini (big data, mashinaviy o'rganish) joriy etishga yordam beradi.

MUHOKAMA

Sun'iy intellekt ijtimoiy fanlar rivojiga sezilarli hissa qo'shmoqda. Biroq, bu jarayon bir qator muammolarni ham keltirib chiqaradi: Axloqiy ma'suliyat muammolari ma'lumotlar maxfiyligi va akademik halollik masalalar, texnologik tengsizlik masalasi barcha ta'lim muassasalarida SI imkoniyatlari bir xil emas hamda inson omilining kamayishi – o'qituvchi rolining qisqarishi xavfi kuzatilmoqda.

Shu bilan birga, sun'iy intellekt va ijtimoiy fanlar integratsiyasi kelajakda ta'lim tizimini yanada rivojlantirib, yangi pedagogik yondashuvlarni yaratadi. Ayniqsa, inson va texnologiya o'rtasidagi muvozanatni saqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Falsafa ushbu jarayonga metodologik asos yaratadi, chunki u sun'iy intellektni faqat texnik vosita sifatida emas, balki murakkab ijtimoiy-madaniy va gnoseologik hodisa sifatida talqin qiladi. Shu nuqtai nazardan falsafa, avvalo, SI'ning ontologik jihatini tahlil qilib, uning mavjudlik maqomini aniqlashga urinadi: sun'iy intellekt oddiy dasturiy mahsulotmi, inson tafakkurining texnologik modeli mi yoki nisbatan mustaqil faoliyat yurituvchi tizimmi, degan savollarga javob izlaydi. Bu esa SI'ning jamiyat, ta'lim va inson hayotidagi real o'rnini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotlarda AI'ning ontologik, epistemologik va aksiologik rollarini alohida ko'rib chiqish zarurligi ta'kidlanadi.[8]

Epistemologik jihatdan esa falsafa sun'iy intellektning bilim hosil qilish, qayta ishlash va uzatish mexanizmlarini o'rganadi. Ya'ni, SI qanday qilib "biladi", uning xulosalari qanday manbalarga tayanadi, algoritm orqali hosil qilingan natija qanchalik ishonchli va haqqoniy, degan masalalar tahlil etiladi. Bu yerda bilimning manbai, haqiqat mezon, interpretatsiya va xatolik ehtimoli kabi klassik falsafiy muammolar yangi mazmunda namoyon bo'ladi. Shu bois falsafa SI yordamida olingan bilimni inson tafakkuri mahsuli bilan qiyoslash, ularning farqli va o'xshash tomonlarini aniqlash imkonini beradi[10].

Aksiologik jihatdan falsafa sun'iy intellektning qadriyatlar tizimiga ta'sirini tahlil qiladi. Bunda asosiy e'tibor adolat, erkinlik, javobgarlik, inson qadr-qimmati, axloqiy me'yorlar va ijtimoiy manfaat kabi masalalarga qaratiladi. Chunki SI'ni ta'lim va ijtimoiy fanlarga joriy etish jarayonida uning samaradorligi bilan bir qatorda, qanday maqsadga xizmat qilishi, kimning manfaatini ifodalashi va qanday axloqiy oqibatlariga olib kelishi ham muhimdir. Aksiologik yondashuv SI'ni insonparvarlik tamoyillari asosida baholash, texnologik taraqqiyot bilan ma'naviy qadriyatlar o'rtasidagi muvozanatni saqlashga xizmat qiladi [9].

Shunday qilib, falsafa sun'iy intellektni tushunishda nazariy yo'naltiruvchi vazifani bajaradi: u SI'ning mohiyatini, bilish imkoniyatlarini va qadriyatlar bilan bog'liq oqibatlarini kompleks tarzda tahlil qiladi. Natijada ijtimoiy fanlar va sun'iy intellekt integratsiyasi tasodifiy yoki faqat texnologik jarayon emas, balki chuqur metodologik va axloqiy asosga ega bo'lgan ilmiy yo'nalish sifatida shakllanadi [10].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt va ijtimoiy fanlar integratsiyasi zamonaviy ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. sun'iy intellekt texnologiyalari ta'lim sifatini oshirish, ijtimoiy jarayonlarni chuqurroq tahlil qilish va yangi ilmiy yondashuvlarni rivojlantirish imkonini beradi. Kelgusida ushbu integratsiyani samarali tashkil etish uchun axloq me'yorlari, metodologik va texnologik muammolarni hal etish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- [1] O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi — 2030. Toshkent, 2022
- [2] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sun'iy intellektni rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi qarori. PQ - 4996, 2021-yil.
- [3] Baiburin, A., Berezkin, Y., Gromov, A. *Artificial Intelligence in the Social Sciences and Humanities*. 2024.
- [4] Farooq, M., Buzdar, H. Q., Muhammad, S. *AI-Enhanced Social Sciences*. 2023.
- [5] Yetisensoy, O., Rapoport, A. Artificial intelligence literacy teaching in social studies education. 2023.
- [6] "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi. Toshkent, 2020.
- [7] Karimov A.A. Pedagogik texnologiyalar va innovatsion ta'lim jarayonlari. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
- [8] Jo'rayev, M. Ta'limda raqamli transformatsiya: muammolar va imkoniyatlar. "Ilm va innovatsiya" jurnali, №2, 2023.
- [9] Restiawati, Y., Masruhim, A. *Artificial Intelligence in Primary Education: A Philosophy of Science Inquiry into the Ontological, Epistemological, and Axiological Roles of Elementary School Teachers*. 2026.
- [10] Salimova, R., Nurmanbetova, J., Kozhamzharova, M., et al. *Philosophy of education in a changing digital environment: an epistemological scope of the problem*. 2025.